

Kretanje cijena nafte, naftnih derivata, maloprodajnih cijena te poreznih opterećenja u 2009. godini

S. Vujinović

PREGLEDNI ČLANAK

Nakon 2008. godine i burnih promjena u naftnom gospodarstvu, kretanja cijena nafte ali i naftnih derivata u 2009. godini ponovno su počele privlačiti pozornost cjelokupne javnosti.

Članak obuhvaća odnos kretanja cijena sirove nafte, veleprodajne i maloprodajnih cijena naftnih derivata ali po prvi puta se daje prikaz odnosa cijena sirove nafte i maloprodajnih cijena derivata.

Za analizu kretanja maloprodajnih cijena odabrane su četiri europske zemlje na temelju njihove značajne uloge u potrošnji naftnih derivata.

Kretanje maloprodajnih cijena naftnih derivata u Hrvatskoj, zbog nedostatka podataka nije moguće prikazati na identičan način kao za odabrane četiri europske zemlje.

Iz tog razloga, na temelju zadnje korekcije cijena u 2009. godini prikazana je struktura cijena za motorni benzin i dizel gorivo, odnosno koliki je udio neto cijena i poreznih opterećenja u maloprodajnoj cijeni.

Ključne riječi: nafta, veleprodajne cijene, maloprodajne cijene, porezi

UVOD

Burne promjene koje su pogodile svjetsko naftno gospodarstvo u 2008. godini, potaknule su događanja koja su kao jednu od posljedica imale neobjašnjivo kretanje cijena nafte a time i naftnih derivata.

Neobjašnjiv porast cijena nafte u 2008. godini i pored tumačenja pojedinih stručnjaka da za takova događanja nema realne i zdrave osnove, dovelo je gotovo do potpune neizvjesnosti daljnjeg kretanja naftnog gospodarstva, gdje su cijene nafte na kraju godine (uz mali podsjetnik) bile i preko 50% niže od cijena s početka 2008. godine.

Situacija oko cijena polako se počela stabilizirati početkom 2009. godine kako na tržištu nafte tako i na tržištu naftnih derivata.

Aktualne prognoze kretanja cijena ponovno su pokazale i dokazale da pojedine velike svjetske energetske institucije upravo i najviše griješe u prognoziranju kretanja cijena, a samo nekolicina rijetkih ali istaknutih stručnjaka ukazivala je kako je realna cijena nafte između 70 - 80 USD/bbl te da za sve ono što se događalo nije postojalo realne gospodarske osnove.

Za užu analizu u ovome radu, osim kretanja cijena nafte, biti će dan pregled kretanja cijena nafte na veleprodajnom tržištu u Rotterdamu, koje je ujedno i

reprezentativno veleprodajno tržište naftnih derivata u sjeverozapadnoj Europi.

Na kraju ovoga rada prikazano je kretanje maloprodajnih cijena naftnih derivata u četiri zemlje iz Europske unije, te će kretanje kako cijena naftnih derivata i poreznih opterećenja iz tih zemalja biti uspoređeno s kretanjima cijena u RH.

1. CIJENE NAFTE I NAFTNIH DERIVATA U 2009. GODINI

U radu je dan pregled kretanja cijena? (Tablica 1.) četiri različite vrste nafte i to Brent kao reprezentativnu naftu za zapadno europsko tržište, WTI (West Texas Intermediate) kao reprezentativnu naftu na sjevernoameričkom tržištu, zatim URAL kao naftu koja gravitira uglavnom ovim prostorima Europe i kao posljednju OPEC-ovu košaricu nafte u kojoj su sadržane nafte proizvedene u zemljama članicama OPEC-a.

Prikaz kretanja cijena nafte, u razdoblju od siječnja do prosinca u indeksnim veličinama, daje mnogo jasniju sliku, pa su u nastavku u Tablici 2. izneseni takvi podaci.

Iz Tablice 2. vidljivo je da je najveći porast cijena zabilježen kod WTI-a od 79,3% i OPEC RB-a od 78,2%, dok je cijena Brenta porasla za 70,4% i Urala za 71,5%.

Tablica 1. Kretanje cijena nafte u 2009. godini (USD/bbl)

	Sij	Velj	Ožu	Tra	Svi	Lip	Srp	Kol	Ruj	List	Stu	Pro
BRENT	43,59	43,07	46,55	50,44	57,27	68,55	64,61	72,84	67,39	72,76	76,66	74,28
WTI	41,50	39,08	48,00	49,82	59,21	69,68	64,23	71,05	69,34	75,73	77,84	74,41
URAL	43,09	42,32	45,65	49,05	56,85	68,38	64,85	72,27	67,09	72,67	76,32	73,88
OPEC	41,54	41,41	45,78	50,20	56,98	68,36	64,59	71,35	67,17	72,67	76,29	74,01

Napomena: cijene prikazane u tablici izračunate su na temelju prosječnih dnevnih cijena nafte.

Tablica 2. Kretanje indeksa cijena nafte

	Sij	Velj	Ožu	Tra	Svi	Lip	Srp	Kol	Ruj	Lis	Stu	Pro
BRENT	100,0	98,8	106,8	115,7	131,4	157,3	148,2	167,1	154,6	167,0	175,9	170,4
WTI	100,0	94,2	115,7	120,0	142,7	168,0	154,8	171,2	167,1	182,5	187,6	179,3
URAL	100,0	98,2	105,9	113,8	131,9	158,7	150,5	167,7	155,7	168,6	177,1	171,5
OPEC RB	100,0	99,7	110,2	120,8	137,2	164,6	155,5	171,8	161,7	174,9	183,7	178,2

Tablica 3. Kretanje cijena naftnih derivata na VPT Rotterdam (USD/bbl)

	Sij	Velj	Ožu	Tra	Svi	Lip	Srp	Kol	Ruj	Lis	Stu	Pro
Motorni benzin	48,82	52,70	54,68	58,56	68,88	85,27	76,95	83,11	78,34	79,33	83,45	76,06
Diezel ultra laki	66,57	55,32	55,90	56,88	57,93	75,69	71,44	76,18	74,77	81,60	83,24	77,91
Loživo ulje 3,5%	34,98	36,50	37,29	40,33	46,31	59,14	59,52	63,06	62,96	66,93	70,96	65,26

Tablica 4. Kretanje indeksa cijena naftnih derivata na VPT Rotterdam

	Sij	Velj	Ožu	Tra	Svi	Lip	Srp	Kol	Ruj	Lis	Stu	Pro
Motorni benzin	100,0	107,9	112,0	120,0	141,1	174,7	157,6	170,2	160,4	162,5	170,1	156,0
Diezel ultra laki	100,0	83,1	84,0	85,4	87,0	113,7	107,3	114,4	112,3	122,6	125,0	117,0
Loživo ulje 3,5%	100,0	104,3	106,6	115,3	132,4	169,1	170,2	180,3	180,0	191,3	202,9	186,6

Ponovno napominjemo da su Brent i WTI (nafta koja je isključivo namijenjena za američko tržište), dvije reprezentativne nafte u svijetu koje su svakodnevno prisutne na svim svjetskim burzama te se druge nafte uspoređuju s kretanjem cijena ovih dviju nafte.

Prisutne razlike su promjenjive veličine, koje su već navedene a one su rezultat prosjeka kretanja dnevnih cijena koje se mogu pratiti kroz mehanizme trgovanja.

Za kretanje cijena naftnih derivata odabrano je veleprodajno tržište u Rotterdamu, kao reprezentativno tržište za sjeverozapadnu Europu, a u Tablici 3. prikazano je kretanje cijena pojedinih derivata u 2009. godini.

Podaci u Tablici 3. i grafički prikaz u Slici 2., u usporedbi s podacima o kretanju cijena nafte pokazuju da su cijene naftnih derivata uglavnom pratile kretanje cijena nafte.

Kako je već navedeno cijene u apsolutnim iznosima, pogotovo bez usporedbi ne prikazuju pravu sliku kretanja cijena, pa će se u Tablici 4. kroz kretanje indeksa mnogo realnije prikazati tekuće promjene.

Podaci iskazani kroz kretanje indeksa daju drugačiju sliku od onih iz ranijih godina. Iz Tablice 4. vidljivo je da je cijena ulja za loženje u promatranom razdoblju porasla za 86,6%, dok je cijena motornog benzina porasla za 56% a dizela za samo 17%.

2. MALOPRODAJNE CIJENE NAFTNIH DERIVATA U EUROPSKIM ZEMLJAMA

Kao što je navedeno u uvodu ovoga rada za prikaz kretanja maloprodajnih cijena? pojedinih naftnih derivata, autor ovog rada odlučio se za dva energenta: premium benzin i dizel ultra laki, i to u četiri europske zemlje (Francuskoj, Njemačkoj, Italiji i Španjolskoj).

Prikaz kretanja cijena za pojedine naftne derivate sadrži neto cijenu ali i podatke o poreznim opterećenjima za svaki energent te postotke sadržane u ukupnoj cijeni.

Maloprodajne cijene motornog benzina u razdoblju od siječnja do prosinca (u izabranim zemljama) imale su ujednačen porast cijena.

Tablica 5. Kretanje maloprodajnih cijena motornog benzina (EUR/lit)

	Sij	Velj	Ožu	Tra	Svi	Lip	Srp	Kol	Ruj	Lis	Stu	Pro
FRA	1,087	1,137	1,131	1,168	1,200	1,263	1,232	1,267	1,247	1,228	1,268	1,255
NJEM	1,128	1,170	1,165	1,225	1,263	1,336	1,284	1,335	1,307	1,292	1,316	1,299
ITA	1,111	1,141	1,162	1,189	1,228	1,296	1,270	1,297	1,276	1,256	1,289	1,287
ŠPA	0,847	0,897	0,907	0,948	0,977	1,035	1,015	1,057	1,064	1,045	1,074	1,068

Tablica 6. Kretanje neto cijena motornog benzina (EUR/lit)

	Sij	Velj	Ožu	Tra	Svi	Lip	Srp	Kol	Ruj	Lis	Stu	Pro
FRA	0,303	0,345	0,340	0,310	0,397	0,450	0,424	0,453	0,437	0,421	0,454	0,443
NJEM	0,293	0,328	0,324	0,374	0,406	0,468	0,424	0,467	0,443	0,431	0,451	0,437
ITA	0,362	0,387	0,404	0,427	0,459	0,516	0,494	0,517	0,499	0,483	0,510	0,501
ŠPA	0,334	0,370	0,375	0,410	0,435	0,485	0,468	0,504	0,480	0,464	0,489	0,484

Tablica 7. Porezna opterećenja za motorni benzin (EUR/lit)

	Sij	Velj	Ožu	Tra	Svi	Lip	Srp	Kol	Ruj	Lis	Stu	Pro
FRA	0,784	0,792	0,791	0,858	0,803	0,813	0,808	0,814	0,810	0,807	0,814	0,812
NJEM	0,835	0,842	0,841	0,851	0,857	0,868	0,860	0,868	0,864	0,861	0,865	0,862
ITA	0,749	0,754	0,758	0,762	0,769	0,780	0,776	0,780	0,777	0,773	0,779	0,786
ŠPA	0,513	0,527	0,532	0,538	0,542	0,550	0,547	0,553	0,584	0,581	0,585	0,584

Tablica 8. Kretanje maloprodajnih cijena dizela (EUR/lit)

	Sij	Velj	Ožu	Tra	Svi	Lip	Srp	Kol	Ruj	Lis	Stu	Pro
FRA	0,980	0,975	0,939	0,971	0,970	1,011	1,002	1,033	1,024	1,020	1,051	1,044
NJEM	1,045	1,029	0,988	1,036	1,050	10,780	1,061	1,110	1,090	1,097	1,108	1,095
ITA	1,050	1,056	1,021	1,045	1,062	1,096	1,088	1,118	1,099	1,094	1,124	1,118
ŠPA	0,845	0,855	0,838	0,863	0,870	0,905	0,892	0,930	0,947	0,943	0,970	0,965

Tablica 9. Kretanje neto cijene dizela (EUR/lit)

	Sij	Velj	Ožu	Tra	Svi	Lip	Srp	Kol	Ruj	Lis	Stu	Pro
FRA	0,391	0,387	0,357	0,384	0,383	0,417	0,410	0,436	0,428	0,425	0,451	0,445
NJEM	0,408	0,395	0,360	0,401	0,412	0,436	0,422	0,463	0,446	0,452	0,461	0,450
ITA	0,452	0,457	0,428	0,448	0,462	0,490	0,484	0,509	0,493	0,489	0,514	0,509
ŠPA	0,434	0,435	0,411	0,433	0,439	0,469	0,458	0,491	0,476	0,473	0,496	0,492

Tablica 10. Porezna opterećenja za dizel (EUR/lit)

	Sij	Velj	Ožu	Tra	Svi	Lip	Srp	Kol	Ruj	Lis	Stu	Pro
FRA	0,589	0,588	0,582	0,587	0,587	0,594	0,592	0,597	0,596	0,595	0,600	0,599
NJEM	0,637	0,634	0,628	0,635	0,638	10,344	0,639	0,647	0,644	0,645	0,647	0,645
ITA	0,598	0,599	0,593	0,597	0,600	0,606	0,604	0,609	0,606	0,605	0,610	0,609
ŠPA	0,411	0,420	0,427	0,430	0,431	0,436	0,434	0,439	0,471	0,470	0,474	0,473

Tako je u navedenom razdoblju motorni benzin u Francuskoj zabilježio porast cijena za 14,5%, u Njemačkoj 15,1%, Italiji 14,8% a u Španjolskoj 12%.

Porezna opterećenja u navedenim zemljama nisu zabilježila znatan porast, najniži porast poreznih opterećenja bio je u Španjolskoj 6,6% dok je najveći porast poreza zabilježen u Njemačkoj 10,3%.

U strukturi maloprodajnih cijena motornog benzina odnos neto cijena i poreza je sljedeći:

- Francuska: neto cijena 33%, porez 67%
- Njemačka: neto cijena 32,1%, porez 67,9%
- Italija: neto cijena 37,6%, porez 62,4%
- Španjolska: neto cijena 44,4%, porez 55,6%

Kod kretanja maloprodajnih cijena dizela ista je situacija kao i kod kretanja cijena motornog benzina. Maloprodajna cijena u razdoblju od siječnja do prosinca

u Francuskoj je porasla 12%, Njemačkoj 12,8%, Italiji 13% i Španjolskoj za 11%.

Za razliku od motornog benzina, porast poreznih opterećenja na dizel bio je nešto manji. U Francuskoj, Njemačkoj i Italiji iznosio je iznad 7% dok je u Španjolskoj iznosio nešto više od 5%.

U strukturi maloprodajnih cijena dizela, odnos između neto cijena i poreza je sljedeći:

- Francuska: neto cijena 41%, porez 59%
- Njemačka: neto cijena 40%, porez 60%
- Italija: neto cijena 44,2%, porez 55,8%
- Španjolska: neto cijena 50,9%, porez 49,1%

2.1. MALOPRODAJNE CIJENE U HRVATSKOJ, TEMELJNI PODACI

Porezna opterećenja u Republici Hrvatskoj u razdoblju od godine dana doživjela su neke blage korekcije.

Tako u strukturi cijena motornih benzina i dizelskih goriva više se ne prikazuje izdvajanje za Hrvatske ceste i Hrvatske autoceste (u iznosu od 1,20 kn/lit) nego su ta izdvajanja objedinjena u posebnom porezu tzv. trošarinama.

Zašto je to urađeno kad se zna da su prihodi koji su izdvajani iz litre motornog benzina ili dizelskog goriva za HC i HAC bili ionako izvan budžetski prihodi, možda je razlog u prikazu manjeg budžeta od realno prisutnog.

Nadalje, PDV sada umjesto 22% iznosi 23%, ali ni tu nije kraj opterećenjima jer i Financiranje rada Agencije za obvezne zalihe?, odnosno izdvajanja za rad agencije također su doživjela korekcije.

U 2008. godini za financiranje rada Agencije iz cijene litre motornog benzina izdvajali smo 0,116 kn/lit, dok je u 2009. izdvajanje poraslo na 0,151 kn/lit.

Kod dizelskog goriva situacija je ista, u 2008. godini iz litre dizelskog goriva izdvajali smo 0,161 kn/lit, a u 2009. izdvajamo 0,254 kn/lit.

Povećano izdvajanje za rad Agencije, gledajući iznos je gotovo neznatno ali uspoređujući izdvajanje kod motornih benzina poraslo je za 30% a kod dizela 57,8%.

Kako bi prikazali strukturu cijena motornih benzina i dizelskih goriva, odnosno koliko je učešće neto cijena i

poreznih opterećenja u litri goriva, za primjer ilustrirat ćemo podacima o cijenama⁴ na INI-nim benzinskim crpkama na dan 29.12.2009. godine, kada je euro 95 iznosio 7,69 kn/lit a euro dizel 7,13 kn/lit.

U strukturi cijena u Republici Hrvatskoj u litri motornog benzina, neto cijena je 30,6% a porezna opterećenja 73,4%, dok kod dizelskog goriva neto cijena iznosi 48% a porezi 52%.

3. ODNOS CIJENA NAFTE I MALOPRODAJNIH CIJENA DERIVATA

U ovom poglavlju usporedit ćemo kretanje cijena nafte s kretanjem maloprodajnih cijena motornog benzina i dizelskog goriva i to za dvije europske zemlje Francusku i Njemačku (Tablica 11.).

Cijene derivata iskazane su u USD/bbl, prema podacima iz publikacije koju je izdala IEA - međunarodna energetska agencija.

Dok ćemo u Tablici 12. prikazati odnos između cijena nafte i naftnih derivata.

Podaci iz Tablice 12. na prvi pogled prikazuju velike razlike, pogotovo kad je riječ o kretanju cijena dizelskog goriva, međutim moraju se uzeti u obzir sezonske oscilacije u cijenama koje su jedna od bitnih karakteristika kretanja cijena motornih goriva, pogotovo dizela. Uz to prisutna je i tendencija povećanja cijena dizela nad cijenama motornih benzina.

Analiza kretanja apsolutnih vrijednosti, kroz cijeli promatrani period od siječnja do prosinca ukazuje da se ništa spektakularno nije dogodilo na tržištu, odnosno da je odnos između cijena manje više konstantan.

Ne upuštajući se preduboko u temu rafinerijskih marži, treba ponoviti staru tvrdnju da rafinerijska marža uglavnom ne određuje visinu cijena nafte, a da su fiksni troškovi u strukturi marža relativno maleni.

Kod visokih cijena nafte logično je očekivati visoke cijene naftnih derivata, međutim što ne znači da itko zarađuje više nego ranije.

U publikacijama OGJ, u rubrici "Statistika" može se pronaći da u strukturi troškova prerađenog barela nafta sudjeluje sa cca 80% pri cijenama nafte između 60-80

Tablica 11. Kretanje cijena nafte i naftnih derivata (USD/bbl)												
	Sij	Velj	Ožu	Tra	Svi	Lip	Srp	Kol	Ruj	Lis	Stu	Pro
BRENT	43,59	43,07	46,55	50,44	57,27	68,55	64,61	72,84	67,39	72,76	76,66	74,28
MOTORNI BENZIN	Sij	Velj	Ožu	Tra	Svi	Lip	Srp	Kol	Ruj	Lis	Stu	Pro
FRANCUSKA	63,59	70,27	68,20	77,90	86,17	100,80	95,23	102,70	99,52	99,21	107,63	105,72
NJEMAČKA	61,37	66,77	64,87	78,53	88,24	104,77	95,23	105,88	100,80	101,59	106,99	104,29
DIZEL	Sij	Velj	Ožu	Tra	Svi	Lip	Srp	Kol	Ruj	Lis	Stu	Pro
FRANCUSKA	82,04	78,86	71,54	80,60	83,15	93,32	92,21	98,73	97,46	100,16	106,99	106,20
NJEMAČKA	85,53	80,45	72,18	84,10	89,51	97,62	94,91	104,93	101,59	106,52	109,38	107,47

Tablica 12. Odnos maloprodajnih cijena naftnih derivata prema cijeni nafte												
MOTORNI BENZIN	Sij	Velj	Ožu	Tra	Svi	Lip	Srp	Kol	Ruj	Lis	Stu	Pro
FRANCUSKA	145,88	163,15	146,51	154,44	150,46	147,05	147,39	140,99	147,68	136,35	140,39	142,32
NJEMAČKA	140,79	155,03	139,36	155,69	154,07	152,84	147,39	145,36	149,58	139,62	139,56	140,40
DIZEL	Sij	Velj	Ožu	Tra	Svi	Lip	Srp	Kol	Ruj	Lis	Stu	Pro
FRANCUSKA	188,20	183,10	153,68	159,79	145,19	136,13	142,72	135,54	144,62	137,66	139,56	142,97
NJEMAČKA	196,21	186,79	155,10	166,73	156,30	142,41	146,90	144,10	150,75	146,40	142,68	144,68

USD/bbl, prema tome sama nafta određuje visinu cijena derivata a razmatranje drugih utjecaja prelazi okvire ovoga prikaza.

ZAKLJUČAK

Poslije neurotičnog kretanja cijena nafte tijekom 2008. godine karakteriziranim velikim poskupljenjima, ali i velikim padovima unatoč stabilnim odnosima ponude i potražnje, odnosno razlozima izvan područja naftnog gospodarstva objašnjenim u stručnim radovima članova Znanstvenog vijeća za naftu - nagovještaji o normalnim cijenama u rasponu od 60 - 80 USD/bbl počeli su se ostvarivati u drugoj polovici 2009. godine.

U skladu s kretanjem cijena nafte kretale su se i cijene naftnih derivata, sada u skladu s ranijim tendencijama; relativno smanjenim cijenama benzina i relativno povećanim cijenama srednjih frakcija, tendencijama više nenaglašenim nego po intenzitetu promjena ublaženim.

Jedina radikalna promjena je porast cijena teških ulja za loženje čija je nestašica rezultat povećanja učešća sekundarnih procesa u rafinerijama kod kojih je osnovna sirovina za konverziju u lake destilate upravo teški ostaci, odnosno teško ulje za loženje.

Kretanje maloprodajnih cijena, prije svega tzv. motornih goriva pod snažnim je utjecajima fiskusa, pa izračunate vrijednosti i njihovi odnosi tek su podloga za potpuniju analizu pri čemu ne bi trebalo izostaviti ni područje rafinerijskih marži i naravno svih drugih relevantnih činjenica koje imaju dodirnu točku sa ovom oblasti.

Autor:

Mr.sc. **Saša Vujinović**

UDK : 665.6/.7 :620.97 : 339.1/.4 : 338.516

665.6/.7 naftna industrija, nafta , derivati
620.97 energetika, energija
339.1/.4 tržište, ponuda, potražnja
338.516 cijene